

3.3 Reliģiski filozofiskās domas attīstība Ķīnas kultūrā

levadjautājumi

Vispārīgs ieskats

Kultūras hronoloģija

Daži fakti

Reliģiski filozofiskās mācības

Senākie reliģiskie priekšstati

Daoisms

Daoisma aizsākumi

Daoisma literatūra

Daoisma būtība, citāti

Konfūcisms

Konfūcisma būtība

Par Konfūciju

Konfūcisma avoti

Konfūcisma nozīmīgākās idejas

Konfūcija izteikumi

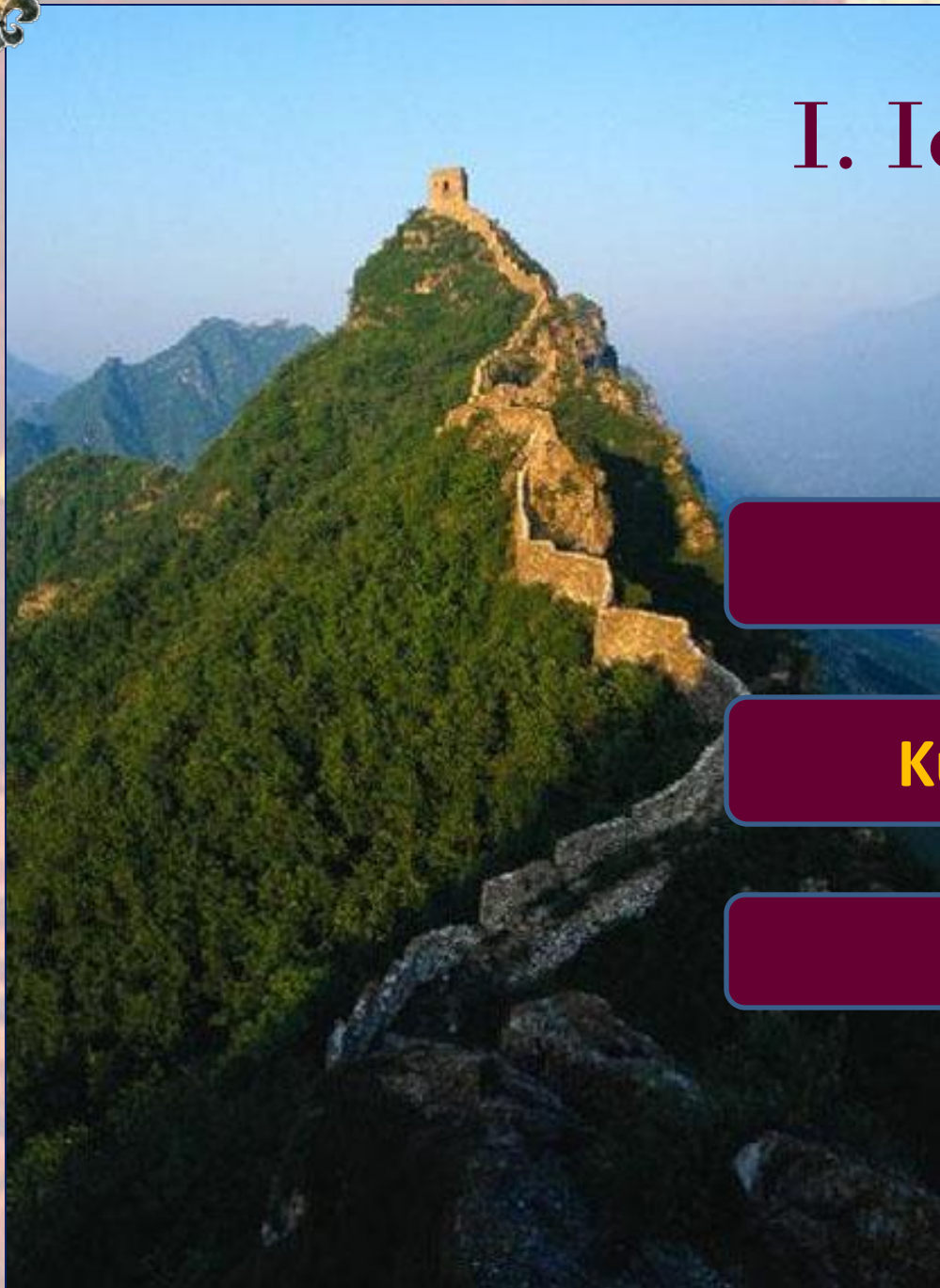
Budisms

Budisma aizsākumi
Ķīnā

Čaņbudisma būtība

Čaņbudisma teksti

Attieksme pret senajām reliģiski filozofiskajām mācībām mūsdienās

I. Ievadjautājumi

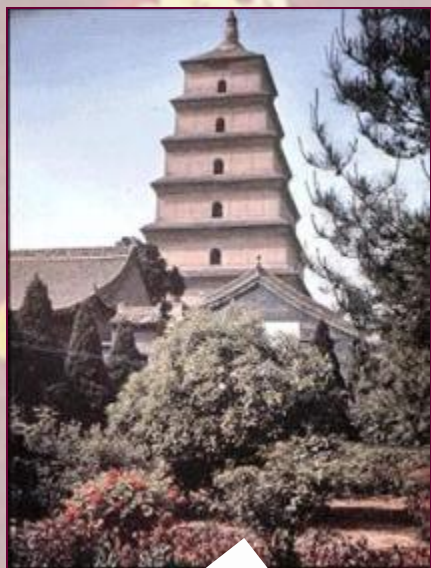
Vispārīgs ieskats

Kultūras hronoloģija

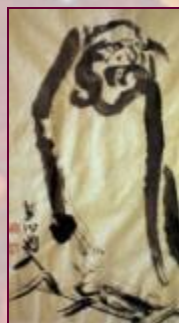
Daži fakti

Ko šie attēli tev vēsta par Ķīnas tradicionālo kultūru?

奧利華

Ķīnas kultūras nozīmīgākie periodi

5. – 3.gt.

2.gt.p.m.ē.

1.gt. p.m.ē.

1.gt.

2gt.

Līdz 2.gt. –
mītisko
dinastiju
periods.
5.-4.gt. –
Janšao
keramika

16. – 11.gs.
Iņas – Šanas
valsts
Hier. rakstība
Zīda raž.
Trad. glezn.

221. – 210.g.
Ciņu imp.
Lielais Ķīnas
mūris
Terakotas
armija

7. – 9.gs.
Tanu imp.
Glezniecības
tehn.
Porcelāns
Grāmatu
iesp.

20. – 16.gs. –
Sja din.
Senču
kults.
Rituālie
bronzas
trauki

奧利華

11. – 3.gs. – Džou
dinastija.

6.gs. Laodze
“Daodeczin”
6.gs. Konfūcijs

2.gs.p.m.ē. –
3.gs. –
Haņu din.
Budisma
izplatība
Papīrs
Kompas
Pagodas

14. – 17.gs. –
Minu din.
Aizliegtās
pilsētas
celtn.

Daži fakti par Ķīnas kultūru

Ķīna ir vienīgā valsts pasaulē ar 5000 gadus ilgu nepārtrauktu senās kultūras mantojumu

Piektā daļa cilvēku pasaulē runā ķīniešu valodā.

Vēl pirms 30 gadiem Ķīna bija slēgta pārējai pasaulei un gandrīz nesazinājās ar to.

2006.g. apritēja piecpadsmit gadu, kopš tika parakstīts diplomātiskās sadarbības līgums starp Ķīnas Tautu Republiku un Latviju.

II. Reliģiski filozofiskās mācības

Senākie reliģiskie priekšstati

Daoisms

Daoisma aizsākumi

Daoisma literatūra

Daoisma būtība, citāti

Konfūcisms

Konfūcisma būtība

Par Konfūciju

Konfūcisma avoti

Konfūcisma nozīmīgākās idejas

Konfūcija izteikumi

Budisms

Budisma aizsākumi
Ķīnā

Čaņbudisma būtība

Čaņbudisma teksti

Attieksme pret senajām reliģiski filozofiskajām mācībām mūsdienās

Senākie ieskati

Paši vissenākie reliģiskie ieskati Ķīnā saistās ar kalpošanu ne tik daudz dieviem un dievībām, bet gan **garu pasaulei**, jo uzskatīja, ka apdvēselota ir visa apkārtējā pasaule: gan meži, gan kalni un upes, gan debesis, vējš un pērkons. Gars piemīt arī cilvēkam, tikai tas ir saistīts, iemiesots, bet brīvību iegūst tikai pēc nāves.

Valdīja uzskats, ka pareizi veidotas attiecības ar Visumā nolikto kārtību un atbilstoši rituāli dos veiksmi un svētību attiecīgajā situācijā. Nodrošināt to visu, pēc senajiem priekšstatiem, bija savdabīgu starpnieku - mūžībā aizgājušo senču garu ziņā.

Senie ķīnieši uzskatīja, ka mirušo dvēseles pēc nāves dodas uz kalnu galotnēm.

Daoisms

(Mācība par to, kā cilvēkam veidot pareizas attiecības ar dabu)

Daoisma aizsākumi un sūtība

Laodzi

“Daodedzin”

Pārmaiņu grāmata

Daoisma pamatjēdzieni

Cilvēkideāls

Citāti no ‘Daodecin’

斧劈石

Daoisma aizsākumi un sūtība

Par daoisma pamatlicēju tiek uzskatīts kāds 6.gs. p.m.ē. dzīvojušais Ķīnas gudrais - Laodzi

- Daoisms ir reliģiski filozofiska uzskatu sistēma, kuras pamatā ir Laodzi darbs "**Daodedzin**".
- Daoisma pamatā ir senākie uzskati – ticībai pieciem elementiem, senču gariem.
- Daoisma pamatjēdziens ir "dao", ko bieži tulko kā "ceļš". Daoismā dao ir kosmiskās kārtības avots un princips, dzīvības spēka plūdums.

"Kad es redzu cilvēku, kurš grib sakārtot pasauli, es zinu, ka sekos lielas nepatikšanas."

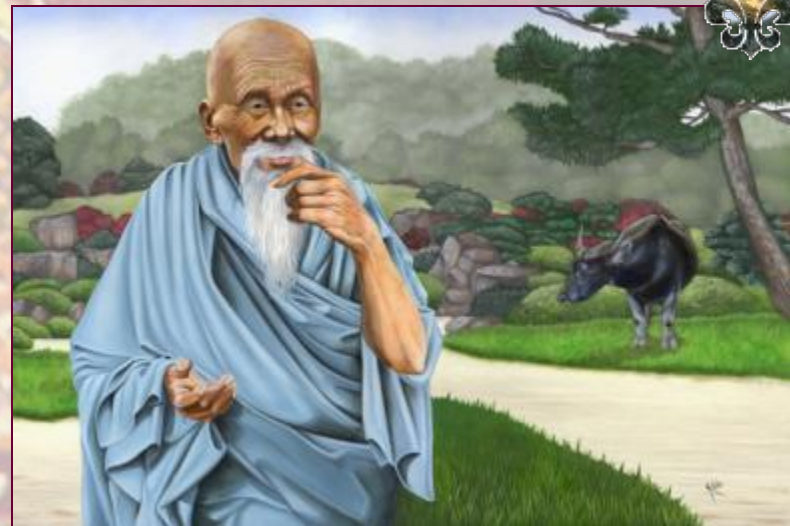
(Laodze)

- Daoisms māca cilvēkam, kā gūt harmoniju, ielaižot sevī lielo kosmisko gudrību. Citiem vārdiem, kā pareizi sadzīvot ar dabu.

No leģendām par Laodzi

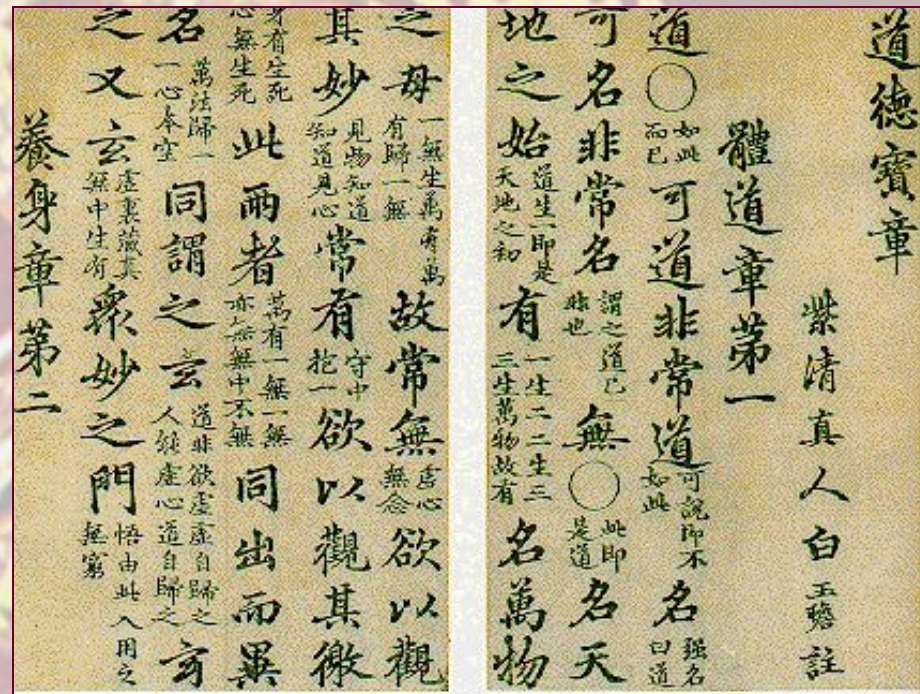
Skaidras ziņas par Daodedzin autoru **Laodzi** līdz mūsdienām nav saglabājušās. Viena no leģendām vēsta, ka autors Laodzi dzimis 604. gadā pirms mūsu ēras Ču valstī un dzīvojis 160 vai 200 gadu. Vārds „Laodzi” ir goda nosaukums, kas nozīmē „vecais skolotājs”. Viņš bija galma arhivārs Džou dinastijas laikā. Kā mīts vēsta, vecumdienās Laodzi devies uz rietumu kalniem, atstādams Ču valsti. Pie Ķīnas robežas viņu apturējis sardzes kareivis, lūgdams iepazīstināt to ar savu mācību. Tad Laodzi sarakstījis šo darbu, kas sastāv no apmēram 5000 hieroglifiem. Pēc darba beigšanas, viņš turpinājis ceļu rietumu virzienā un vairāk par viņu nekas neesot dzirdēts. Te jāņem vērā, ka „jāt uz rietumiem” Ķīniešu kultūrā pastāv arī kā alegorija ar nozīmi ‘aiziet mūžībā’.

“Daodedzin”

道德經

"Daodedzin" nosaukumu var ļoti aptuveni tulkot kā "Lielā grāmata (jīng) par tikumu (dé) un ceļu (dào)".

"Daodedzin" nosaukums kīniešu valodā, Ža Fu Feņa kaligrāfija

"Daodedzin" ir sens kīniešu manuskripts. Par tā autoru uzskata Laodzi. Pašreizējais teksta variants ir no mūsu ēras III gs. Tiek uzskatīts, ka teksta oriģināls ticis uzrakstīts apmēram 600. g. p.m.ē.

Daoisma pamatjēdzieni

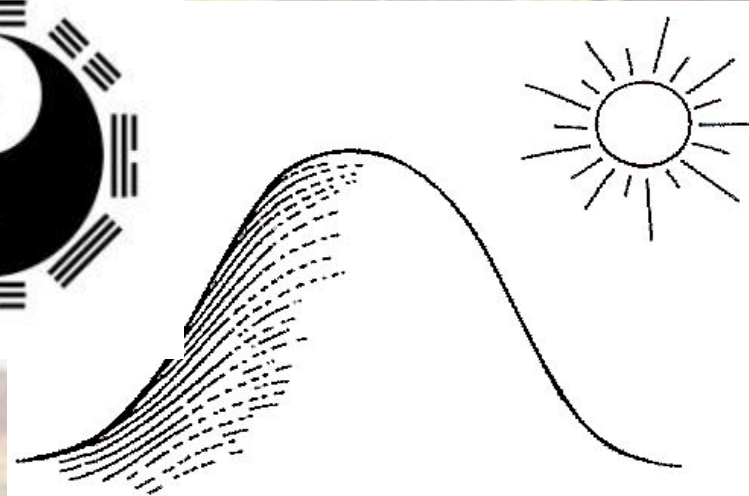
- **Dao**, burtiski tulkojot, nozīmē "ceļš". Tā ir augstākā realitāte, Visuma kārtību noteicošais princips un veids, kā dzīvot harmonijā ar Visumu.

- **De**. Tikums, spēks, cilvēka personas garīgā pievilcība.

- **Vuvei**. Darbība bez darbības, pasivitāte. Daoisma morālo mācību pamatā ir dabas nepiespiestība, vieglums, tas jāatdarina arī cilvēkiem.

- Valdīšana neiejaucoties. Politiskajā sfērā pielietota darbība bez darbības.

- **Iņ** un **jan**. Senie aktivitātes un pasivitātes principi. Jan apzīmē aktīvo un vīrišķo enerģiju, bet iņ - pasīvo un sievišķo. Debesis ir aktīvas, zeme - pasīva

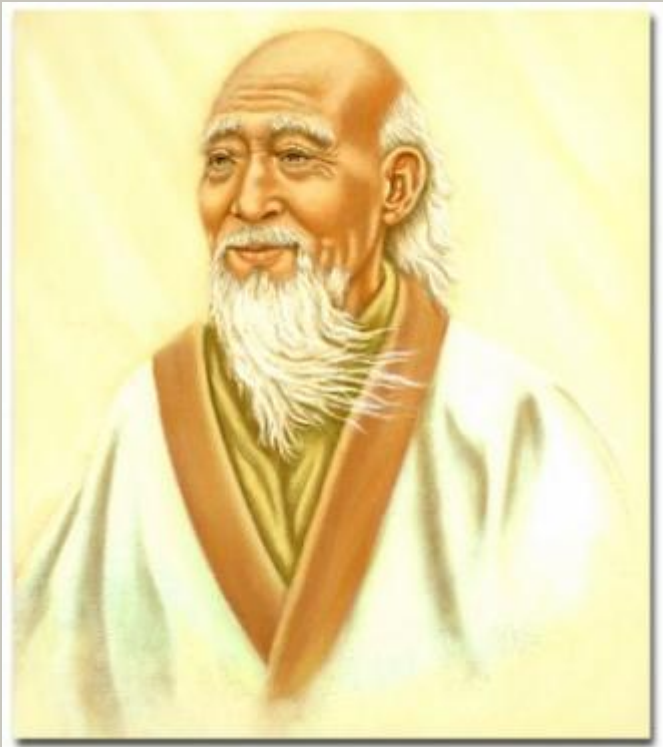
Iņ – Jan ir senās Ķīnas filozofijas pamatjēdzienu simbolisks skaidrojums. Sākotnēji Jan, ko rakstīja ar nepārtrauktu svītru, nozīmēja kalna dienvidu nogāzi, bet Iņ, uz ko norādīja pārtraukta svītra, nozīmēja kalna ēnaino nogāzi. Vēlāk ar Iņ un Jan sāka apzīmēt pasaules duālo dabu.

Sakārto simboliskajam kalnam atbilstošās pusēs šos bināros pretstatus: *iņ – jan, zeme – debesis, vīrišķais - sievišķais, gaisma – tumsa, mitrums – sausums, pasīvais – aktīvais*.

Seno ķīniešu cilvēkideāls

Laodze un Konfūcijs

Daoisms pievēršas dabai un pašam cilvēkam, viņa iekšējai pasaulei, pareizas attieksmes veidošanai pret visu apkārtējo. Patiesajam cilvēkam jāprot ar izpratni dzirdēt, viņam ir jābūt piemīlīgam(siltam), godīgam, atklātam, nopietnam. Šaubu gadījumā jāprasa padoms citiem, vienmēr jādomā par taisnīgumu. Šāds cilvēks godā debesu gribu, ievērojamas personas un gudro izteikumus. Viņš pats sevi attīsta, lai dotu visiem cilvēkiem mieru, drošību, kārtību. Naidu tāds atmaksā ar taisnīgumu un netikumību ar tikumību. Svarīga ir darba mīlestība, rakstura noteiktība un jūtīga sirdsapziņa. Jāprot labas manieres un pieklājīga izturēšanās

*Kas seno laiku dao spējīgs aptvert,
Var mūsu dienu dzīvi ar to pārvaldīt
Un arī pirmsākumus iepazīt:
Jo visam cauri strāvo dao pavediens.
(Daodeczin)*

*endlessly repeating themselves,
endlessly renewed.*

*Visas radības vien caur
viņu rodas,
Un viņš sevi tām
neatrauj.*

(Daodeczin)

Viņš baro un tērpj visas būtnes,
Bet neuzkundzējas.

(Daodeczin)

Ja, lietojot varu, kāds tīko pasauli sagrābt,
Es zinu, viņš neveiksmi piedzīvos.
Jo pasaule ir tik viegli izgaistoša,
Ka ar to nevar rupji rīkoties.

(Daodeczin)

Vai daoisma gudrība ir
novērtēta mūsdienu
pasaulē?

Kas tad visu laiku norisinās pasaulē. Vieni uzskata, ka ir jāievieš demokrātija un jāgāž visas diktatūras, lai būtu miers un drošība, tāpēc uzsāk karus. Citi uzskata, ka ir jātiek vaļā no teroristiem un sāk tos iznīcināt, uz ko šie atbild ar visādām savām izdarībām. Vēl citi uzskata, ka ir jāglābj pasaule no globālās sasilšanas un protestē pret visu, pret ko vien var protestēt industriālajā pasaulē.

Viedoklis kādā no interneta portāļiem

Ja, labojot lielu netaisnību, savukārt pieļauj netaisnību,
Vai to gan var par labu darbu saukt?

Bet gudrais attiecina uz sevi vissmagākos pārmetumus,
Nevienu nepeļot.

Krietnie visu paveic, pildot pienākumu,
Bet nekrietnie alkst visur uztiept savu gribu.

(Daodeczin)

钟乳石 照 松(旱盆)

Daodeczin par skaistām runām, zināšanām un mantu

TAO TE
CHING
LAO-TZU

Translated by
Stephen Addiss and Stanley Lombardo
Introduction by Burton Watson

Krietnais nemēdz sacīt skaistas runas.
Skaistu runu teicējam krietnības nav.
Gudrais ar zināšanām nelepojas.
Kas ar zinībām plātās, tam gudrības nav.
Apskaidrotais nekrāj īpašumu.
Viņš tiecas iespējami vairāk iedot citiem.
Bet, jo viņš vairāk atdod,
Jo vairāk viņam atkal ir ko dot.

(Daodeczin)

Augstākā tikuma cilvēks
Pilnīgi seko *dao*.

孔子

Konfūcisms

(Mācība par to, kā cilvēkam veidot pareizas attiecības ar sabiedrību)

Konfūcisma būtība

Par Konfūciju

Daoisma ietekme uz konfūcismu

Cilvēkideāls – “cildenais vīrs”

Konfūcisma pamatnostādnes

No Konfūcija mācībām (citāti)

*Konfūcija statuja. Ķīniešu dārzs (Yu Hwa Yuan)
Singapūrā*

Konfūcisms

Konfūcisms ir ētiski filozofiska uzskatu sistēma, kas cēlusies Ķīnā 6. -5. gs. p.m.ē.

Par mācības pamatlicēju uzskata Konfūciju (551 – 479 g.p.m.ē.).

Par valsts ideoloģiju konfūcisms kļuva tikai Haņu dinastijas (2.gs.p.m.ē. – 3.gs. m.ē.) valdīšanas laikā.

Šī ētiski filozofiskā mācība dziļi iespaidojusi ne vien ķīniešu, bet arī **korejiešu, japāņu, taivāniešu un vjetnamiešu** domāšanu un sabiedrisko dzīvi.

Leģenda par Konfūcija dzimšanu

Leģenda vēsta, ka Konfūcija piedzimšanu pareģojusi vienradža parādīšanās. Tas turējis mutē nefrīta plāksnīti ar pareģojumu: **“Tīrs kā kristāls piedzims bērns, lai neļautu iet bojā Džou dinastijai (11.-3.gs.p.m.ē.) un kļūtu par karali bez karaļvalsts.”**

Par Konfūciju

Konfūcijs neizgudroja jaunus rīcības principus, bet gan apkopoja un attīstīja paražas, kurās liela loma bija ģimenei, autoritātei.

Konfūcijs (551. – 479.g.p.m.ē.) ir senās Ķīnas lielākais filozofs, ētiski politiskas mācības pamatlicējs, kas izklāstīta grāmatā “**Luņjui**” (“Pārrunas un prātojumi”).

Konfūcijs dzīvo laikā, kad sabiedrību piemeklējušas dažādas likstas un nelaimes: sociālie konflikti, jukas un līdzšinējo tikumisko normu sairums. Konfūcijs **uzskatīja, ka esošā Ķīnas sabiedrība ir bez dao**, un viņš vēlējās iedibināt valstī kārtību, veidojot sabiedrību tā, lai tā būtu kā liela ģimene, kurā valdītu sensenās tradīcijas: **mīlestība, uzticība un cieņa**.

Pēc viņa domām, šis uzdevums būtu paveicams, ja katra cilvēka rīcību izdotos saskaņot ar universālo dao likumu.

Ilgus gadus viņš ceļojis pa dažādām valstīm senās Ķīnas teritorijā, lai ieviestu savu mācību dzīvē. Neatradis atsaucību, viņš atgriezies dzimtajā pusē un dzīves pēdējos gadus veltījis savas mācības izklāstīšanai un izskaidrošanai savu daudzo sekotāju saimē.

Daoisma ietekme uz konfūcismu

*Konfuciānisma augstākā autoritāte – debesu griba.
Kulta pamatā – senču godināšana.*

Milzīgo daoisma ietekmi uz konfūcismu var sajukt Konfūcija izteikumos: “Tiekties uz Dao, rīkoties saskaņā ar tikumību, saglabāt uzticību labestībai un ziedot sevi mākslai”; “No rīta izdzirdējis Dao, vakarā vari mirt.” [8] “Pārmaiņu grāmata”, kuru konfūcieši uzskata par ķīniešu nozīmīgāko klasisko sacerējumu, ir vēsturiska liecība, kurā aprakstītas Debesis un Zeme, jiņ un jan, kosmiskās zīmes, sociālais uzplaukums un pagrimums, kā arī cilvēku dzīves likumi. Grāmatas pravietiskā spēja daudzkārt pārsniedz to, ko spēj izprast mūsdienu zinātne.

Cilvēkideāls - “cildenais vīrs”

Ideāls ir **izglītotais, cildenais un gudrais**, kas kultivē sevī **uzticību, pienākumu, taisnīgumu, cilvēcību**. Jāapkaro rupjība, skopums un dīkdienība.

Lai kļūtu par "cildeno vīru" (*dzjuņdzi*) ir nemitīgi **jāanalizē savas domas, rīcību un mērķus**. Šīs darbības palīdz tuvināt cilvēku ideālam.

"Cildenajam vīram" ir **sevī jāpārvar mazais, nenožīmīgais cilvēks** (*sjaožeņ*).

Viņam vienmēr un visur **jāpilnveido sevi**. **Jācenšas sevī iedzīvināt cilvēka dabai atbilstoša harmonija**, kas iespējams vienīgi tad, ja cilvēks atbilst dao ritumam.

Cilvēkam piemītošie galvenie 5 netikumi:

- viltība,
- necienīga uzvedība,
- melīga (bet skaista) runāšana,
- sliktas rīcības iegaumēšana un piekopšana,
- liekulība.

Konfūcisma pamatnostādnes

Konfūcijs uzskatīja, ka stabila un stipra valstiskuma pamats ir stabila un stipra ģimene. Saskaņā ar Konfūcija “Lielo mācību” ir jāpilnveido sevi, jā saglabā ģimene, taisnīgi jāpārvalda sava valsts un jā saglabā stabilitāte zemes virsū.

Valsts - valdnieks

Lai pārvaldītu valsti, valdnieks nedrīkst būt izšķērdīgs, tad tauta pati viņam sekos.

Piespiežot kādu strādāt sev, nedrīkst izsaukt pret sevi naidu, un savā lielumā nedrīkst būt lepns.

Tauta valdnieku patiesi cienīs tikai tad, ja viņš nebūs cietsirdīgs.

Jāatceras, ka paēdusi, pārtikusi tauta ir viegli vadāma.

Konfūcismā nav vietas vardarbībai, turklāt katra cilvēka uzdevums ir morāli pilnveidoties.

Ģimene - tēvs

Konfūcisms māca, ka ģimenē tēvam jābūt labestīgam, dēlam – godbijīgam, vecākajam brālim – draudzīgam, bet jaunākajam – cieņas pilnam.

Tēva labestība tālāk sniedzas līdz imperatora humānai attieksmei pret saviem ministriem (padotajiem, pavalstniekiem).

Kamēr tiek saglabātas ģimenes tradīcijas, gluži dabiski saglabājas arī sabiedrības morāle.

No Konfūcija mācībām

Reiz, kad Konfūcijs ar saviem skolniekiem atradās Čeņ valstī, viņiem beidzās pārtika, un visi skolnieki saslima. Viens no skolniekiem Dzi-lu, arī ievērojams mācītais vīrs, žēlojās: “Tātad ir iespējams, ka taisnprātīgs cilvēks var kļūt par nabagu!” Konfūcijs atbildēja: “Taisnprātīgs cilvēks spēj nosargāt savu morāli un tikumību pat tad, kad viņš ir nabadzīgs; turpretim ļauns cilvēks nabadzības apstākļos pielietos visa veida nekrietnības.”

Lai draudzība tevi nepadara tik aklu, ka tu nebūtu spējīgs saskatīt drauga trūkumus; ienaidis - labo ienaidniekā.

Tikai visgudrākajiem un visstulbākajiem nav iespējams neko iemācīt.

Tas, kurš vērsoties pagātnē, spēj atrast jauno, ir cienīgs būt par skolotāju.

No Konfūcija mācībām

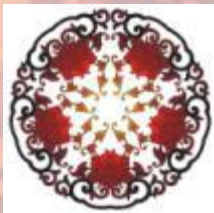
Ja tevī nemājos sliktas domas, tad nebūs arī sliktas rīcības

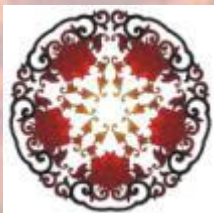
Par pilnību sasniegušu var uzskatīt to, kas starp taisnīgumu un personisko labumu izvēlas pirmo, briesmu brīdī upurē sevi un nekad, pat ilgstoši atrodoties grūtos apstākļos, neaizmirst dotos solījumus.

Krietns cilvēks visā vaino sevi, nekrietns – citus.

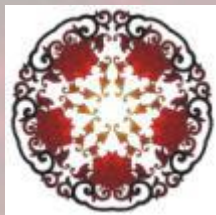

To, ko nevēlaties, lai citi darītu jums, nedariet to citiem

Pilnīgai tikumībai ir piecas sastāvdaļas: nopietnība, dvēseles dāsnums, patiesums, centība un labsirdība.

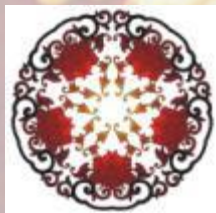

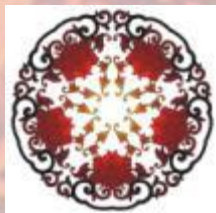
No Konfūcija mācībām

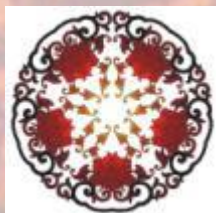
Augstāk par visu krietns cilvēks vērtē pienākumu. Lielisks, ar drosmi apveltīts, bet bez pienākuma sajūtas, cilvēks var kļūt par dumpinieku. Zemisks, ar drosmi apveltīts, bet bez pienākuma sajūtas, cilvēks var kļūt par laupītāju.

Lielisks cilvēks pilda pienākumu, mazisks dzenas pēc pašlabuma

Tautai var uzspiest paklausību, bet nevar – zināšanas.

Tie, kuru rīcības pamatā ir vienīgi savtīgums, vairo ļaunumu.

No Konfūcija mācībām

Cilvēku maldu cēlonis ir viņu pašu ieinteresētība. Ieskaties, kāds kļūdas pielaiž cilvēks, un tev kļūs skaidra viņa cilvēcības pakāpe

Cienījamam cilvēkam ir jāvairās no trijām lietām: jaunībā, kad dzīves spēki mutuļo - jutekliskas baudas, brieduma gados, kad dzīves spēki sasnieguši savu pilnbriedu - ķīldošānās, vecumā, kad dzīves spēki izsīkuši – skopuma.

Kad valsts tiek pārvaldīta saprātīgi, ir negods būt trūcīgam un nabadzīgam, kad valsts tiek pārvaldīta nesaprātīgi - negods būt bagātam un cildinātam.

Cilvēks kļūst labs tad, kad to, ko viņā ir ielikusi daba, līdzsvaro tas, ko viņā ir ielikusi audzināšana.

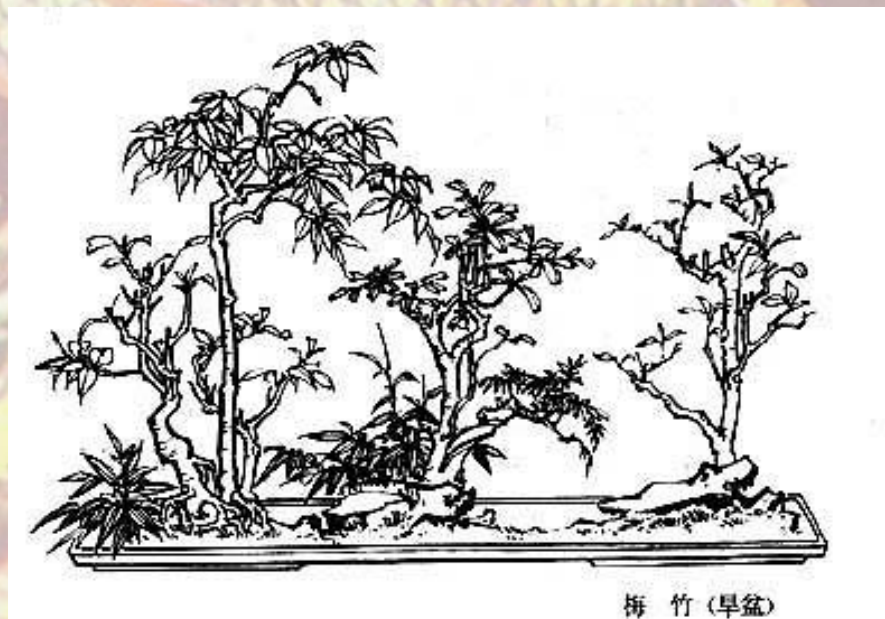

Everything has its beauty but not everyone sees it.
Confucius

Franklin D. Roosevelt

No Konfūcija mācībām

Skaistais ir visā, bet ne katrs to spēj
saskatīt.

Budisms - Čaņbudisms

(Mācība par to, kā cilvēkam sasniegt apskaidrību - satori)

仲乳石 五针松(早盆)

Budisma aizsākumi Ķīnā

Čaņbudisma būtība

Čaņbudisma teksti

Čaņbudisma ietekme

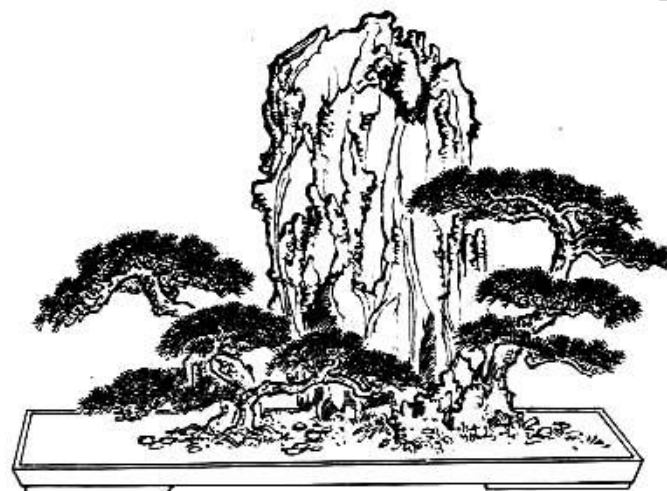
Budisma aizsākumi Ķīnā

Budisms Ķīnā ienāca no Indijas mūsu ēras 1. gadsimtā. To pa Zīda ceļi atnesa tirgoņi, ceļinieki un budistu mūki.

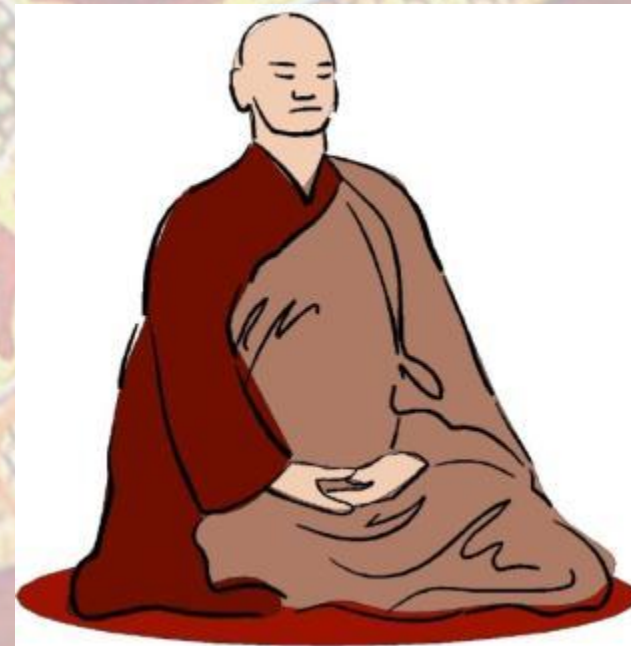
Lai gan tas bija diezgan lielā pretrunā ar tradicionālajām ķīniešu vērtībām, laika gaitā spēja piesaistīt daudz sekotāju. Daoisma atbalstītājus budismā mācībās piesaistīja idejas par dvēseļu pārceļošanu, pēcnāves dzīvi un pārdzimšanas ideju. Tas šķita neparasti, jo tradicionālā ķīniešu domāšana orientējās pamatā uz pasaules vienreizīgumu un pareizas dzīvošanas mākslu šajā pasaulē.

No 6. – 8.gs. Budisms Ķīnā piedzīvoja vislielāko uzplaukumu. Budistu mūki cēla klosterus, kuros ieviesās princips “Diena bez darba – diena bez ēšanas”.

Budisms Ķīnā organiski papildināja daoisma un konfūcisma mācībās ietvertos principus.

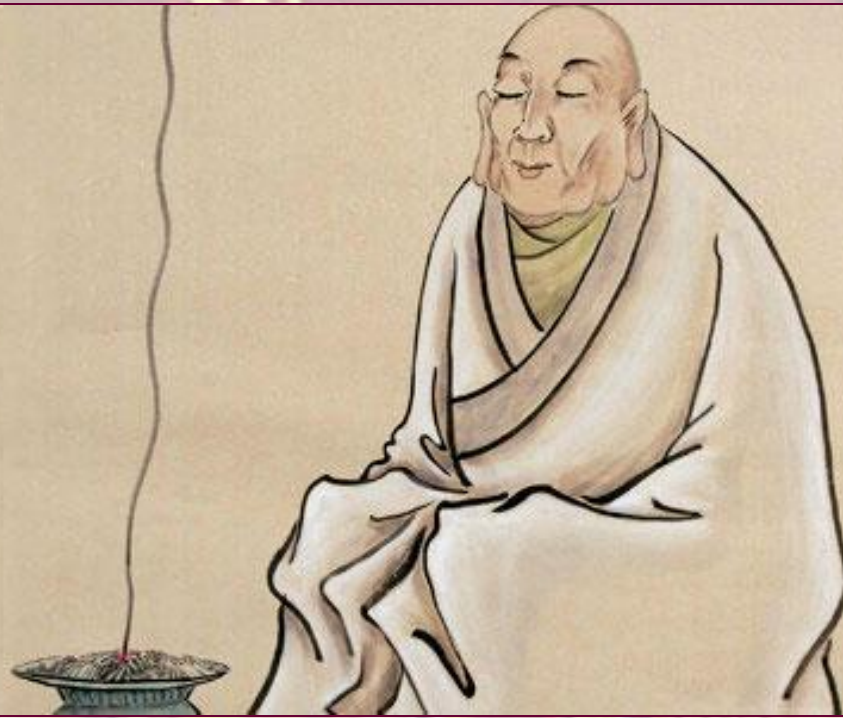
钟乳石 五针松(盆景)

禅
韵
图

Čaņbudisms kā viens no budisma virzieniem Ķīnā

Nosaukums “čaņ” cēlies no sanskrita vārda “dhiana’(koncentrēšanās, meditācija).

Čaņbudisma uzplaukums Ķīnā aizsākās 7.gs. kā reakcija uz Indijas budismu.

Čaņbudisms apgāza visas budisma kanoniskās vērtības, sakot, ka nevajag tiekties uz miglaino nirvānu, bet jāiemācās dzīvot tieši pašlaik, šodien.

Galvenais, kas tiek akcentēts šajā mācībā, ir doma, ka Patiesība un Buda vienmēr ir ar tevi, viņi ir tev apkārt, ir tikai jāmāk tos atrast, redzēt, izzināt un saprast.

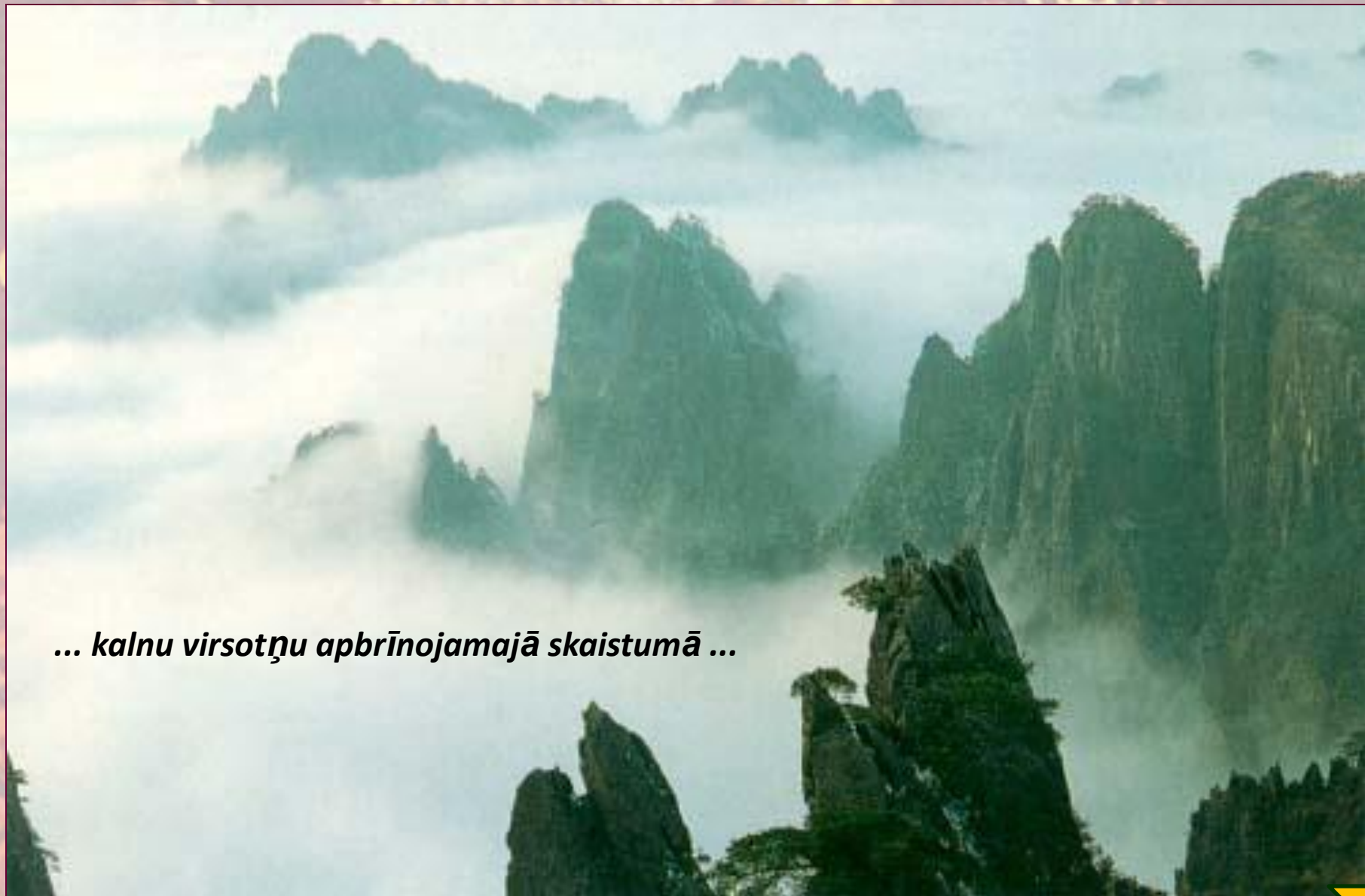
Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

*... putnu dziedāšanā, maigajā
lapotņu čabēšanā ...*

Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

... kalnu virsotņu apbrīnojamajā skaistumā ...

Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

... ezera mierīgajā klusumā ...

Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

... pasakainajā dabas nelokāmībā ...

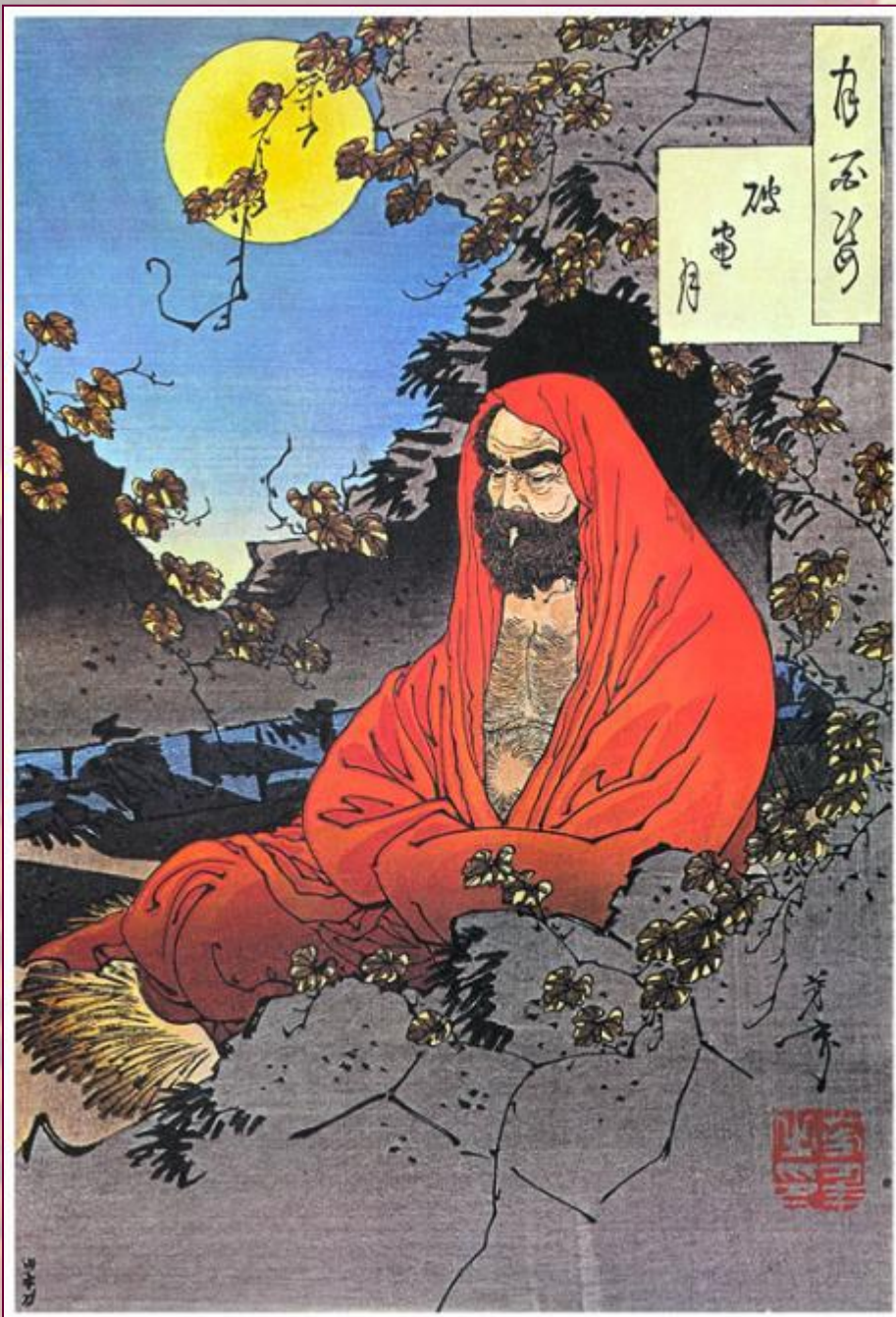

Patiesība un Buda ir
visapkārt un visā...

... attīrošajā un apskaidrojošajā
meditācijas spēkā ...

Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

... visbeidzot, darba priekā, pieticīgajā parasta fiziska darba diženumā ...

Patiesība un Buda ir visapkārt un visā...

Kas neredz Budu un Patiesību visā tajā, tas tas nevarēs atrast tos nedz debesīs, nedz paradīzē, nedz šodien, nedz tālā nākotnē.

Vajag mācēt dzīvot, izzināt dzīvi, priecāties par to, uztvert to visā tās bagātībā, daudzveidībā un skaistumā.

Čaņbudisma vērtības

Kurš uztver vārdus tieši, – pazudīs.

Kurš skaidrosies ar vārdiem, - apskaidrību nerasniegs.

Čaņbudisms koncentrējās uz tādu cilvēku, kas gatavs **atteikties no pasaulīgajām rūpēm** un veltīt visu sevi mākslai dzīvot. Tas nebija viegli un prasīja ilgstošu sagatavošanos.

Iesvētīšana sākās ar paradoksiem – visbiežāk kanonisko **grāmatu zināšanu noliegšanu**, jo rakstītās dogmas nespējot iekļūt parādības būtībā un neveicinot patiesības izpratni.

Čaņbudisms patiesību uztvēra kā **atklāsmi (satori)**, kas nāk pēkšņi un intuitīvi kā iekšēja apskaidrība. To nav iespējams garantēt.

Čaņbudisma teksti (koani)

Domas stimulēšanai čaņbudisms plaši izmantoja mīklu praksi. Tās dēvēja par koaniem. Aptvert koanu jēgu ar loģiskas analīzes palīdzību nav iespējams. Lūk, piemērs: “Sitiens ar divām rokām – plaukšķis, bet kas ir sitiens ar vienu delnu?” Aiz koana ārējās čūlas bija jāmeklē dziļa iekšējā jēga, tas reizēm prasīja gadus.

Ne vējš, ne karogs

Divi mūki strīdējās par karogu. Viens teica:

- Karogs kustas. Otrs teica:
- Vējš kustas.

Gadījās, ka viņiem garām gāja sestais patri arhs. Viņš tiem sacīja:

— Ne vējš, ne karogs; prāts kustas.

Nerunājot, neklusējot

Kāds mūks jautāja Fukecu: — Kā tu vari izteikt patiesību nerunājot, neklusējot?

Fukecu teica:

— Es vienmēr atceros ziedoni Dienvidķīnā. Smaržojošu puķu vidū dzied putni.

Čaņbudisma teksti (koani)

Ciprese dārzā

Kāds mūks jautāja Dzjosju, kāpēc Bodidharma atnāca uz Ķīnu. Dzjosju atbildēja: — Ciprese dārzā.

Ikdienas dzīve ir ceļš

Dzjosju jautāja Nansenam:

Kas ir ceļš? Nansens atbildēja:

Ikdienas dzīve ir ceļš.

Dzjosju jautāja:

— Vai to var iemācīties? Nansens atbildēja:

— Ja tu mēģināsi to mācīties, tu būsi ļoti tālu no tā.

Dzjosju jautāja:

— Ja es neiemācīšos, kā es varu zināt, ka tas ir ceļš?

Nansens atbildēja:

— Ceļš nepieder uztveramai pasaulei, tas nepieder neuztveramai pasaulei. Izzaņa ir maldīga, un nezina ir bezjēdzīga. Ja tu gribi nešaubīgi atrast īsto ceļu, tad esi tikpat brīvs kā debesis. Nenosauc to par labu, nenosauc to par nelabu.

Pie šiem vārdiem Dzjosju tapa apskaidrots

Tase tējas

Nanins — japāņu tējas ceremonijas meistars Meidzi ēras laikā — uzņēma universitātes profesoru, kas bija atnācis apjautāties par dzenu.

Nanins pasniedza tēju. Viena tase bija jau pilna, taču Nanins joprojām lēja tajā tēju.

Profesors vēroja, kā tēja plūda pāri tases malām, līdz vairs nespēja savaldīties.

— Tā ir pilna. Tajā vairāk nevar ieliet!

— Līdzīgi šai tasei, — Nanins sacīja, — tu esi pilns ar saviem paša uzskatiem un pieņēmumiem. Kā lai parādu tev dzenu, iekams tu neesi iztukšojis savu tasi?

Mēnesi nevar nozagt

Dzena meistars Rjokans ļoti pieticīgi dzīvoja nelielā būdiņā kalna pakājē. Kādu vakaru būdā ielūkojās zaglis un atklāja, ka tur nebija nekā, ko zagt. Tajā brīdī atgriezās Rjokans.

— Tu droši vien esi nācis tālu ceļu, lai mani apmeklētu, — viņš sacīja ložņām, — un tu nedrīksti atgriezties tukšām rokām. Lūdzu, paņem manas drēbes kā dāvanu!

Apmulsušais zaglis paņēma drēbes un pazuda.

Rjokans sēdēja kails, skatīdamies mēnesī. «Nabaga puisis,» viņš prātoja, «kaut es varētu viņam uzdāvināt šo skaisto mēnesi!»

Dubļainais ceļš

Reiz Tanzans un Ekido kājoja pa dubļainu ceļu. Lija spēcīgs lietus.

Nonākuši pie ceļa sazarojuma, viņi satika zīda kimono tērpušos piemīlīgu meiteni, kas nespēja šķērsot dubļaino ceļu.

— Nāc, meitenīti — Tanzans bez kavēšanās teica un, pacēlis viņu uz rokām, pārnesa pāri dubļiem.

Ekido klusēja, līdz abi vakarā nonāca pie mūku mītnes. Tad viņš vairs nespēja savaldīties.

- Mēs, mūki, pat netuvojamies sievietēm, — viņš uzrunāja Tanzanu, — un it īpaši jaunām un piemīlīgām. Tas ir bīstami. Kāpēc tu tā darīji?
- Es atstāju to meiteni tajā krustojumā, — atteica Tanzans. — Vai tad tu viņu vēl joprojām nes uz rokām?

Līdzība

Kādā sūtrā Buda stāsta šādu līdzību.

Viens vīrs, šķērsodams lauku, uzdūrās tīģerim. Viņš metās bēgt, bet tīģeris sekoja pa pēdām. Pieskrējis pie kraujas, vīrs satvēra savvaļas vīnogulāja sakni un pārmetās pāri kraujas malai. Tīģeris no augšas ošņājās pēc viņa. Trīcēdams vīrs paskatījās lejup, kur ieraudzīja vēl vienu tīģeri, kas gaidīja apakšā. Tikai vīnogulājs turēja vīru.

Divas peles, viena balta, otra melna, mazpamazām iesāka grauzt vīnogulāju. Netālu no sevis vīrs ieraudzīja sulīgu zemeni. Ar vienu roku turēdamies pie vīnogulāja, viņš ar otru noplūca zemeni. Ak, cik salda bija zemene!

Dzjosju dzens

Dzjosju sāka apgūt dzenu sešdesmit gadu vecumā un sasniedza to, kad bija jau astoņdesmit gadu vecs.

No astoņdesmit līdz pat simtu divdesmit gadu vecumam viņš mācīja citus.

Reiz kāds māceklis viņam vaicāja:

- Ko man darīt, ja man galvā nekā nav? Dzjosju atbildēja:
- Met to ārā.
- Bet, ja tur nekā nav, kā lai es to izmetu? — jautātājs turpināja.
- Nu, — sacīja Dzjosju, — tad nēsā līdzī.

Paradīzes vārti

Samurajs vārdā Nobusige atnāca pie Hakuina un jautāja:

- Vai tiešām pastāv paradīze un elle?
- Kas tu esi? — apjautājās Hakuins.
- Es esmu samurajs, — karotājs atbildēja.

— Tu esot samurajs! — izsaucās Hakuins. — Kāds gan valdnieks gribētu tevi par savu sargu? Tev taču ģimīs kā ubagam.

Nobusige pārskaitās un ķērās pie zobena, bet Hakuins turpināja:

— Un tev ir pat zobens! Taču tas droši vien ir daudz par trulu, lai nocirstu man galvu.

Kad Nobusige bija izrāvis zobenu, Hakuins bilda:

— Te atveras elles vārti.

To izdzirdis, samurajs atgriezās zobenu makstī un paklanījās.

— Te atveras paradīzes vārti, — sacīja Hakuins.

Patiesa labklājība

Kāds bagāts vīrs lūdza Sengai uzrakstīt kaut ko par savas dzimtas labklājības nepārtrauktību — tā, lai to varētu glabāt kā dārgumu no paaudzes uz paaudzi. Sengai sadabūja lielu papīra lapu un uzrakstīja:

— Tēvs mirst, dēls mirst, mazdēls mirst. Bagātnieks sadusmojās.

Es lūdzu tevi uzrakstīt kaut ko manas ģimenes laimei! Kāpēc tu dzen ar mani jokus? Tas nav nekāds joks, — paskaidroja Sengai. — Ja tavam dēlam būtu jāmirst pirms tevis, tad tas tevi ļoti apbēdinātu. Ja tavam mazdēlam būtu jāmirst pirms tava dēla, jūs abi būtu satriekti. Ja tava dzimta no paaudzes uz paaudzi mirs tādā kārtībā, kā es to esmu norādījis, tad tā būs dabiska dzīves gaita. To es saucu par patiesu labklājību.

Čaņbudisma ietekme

Čaņbudisms atststāja milzīgu ietekmi uz Ķīnas, Japānas un visām Tālo Austrumu kultūrām. Daudzi izcili literatūras un mākslas meistari tika audzināti, izmantojot šīs skolas paradoksus, koanus un idejas.

Tomēr Ķīnas dzīvē čaņbudisms vienmēr bija skaitliskā ziņā samērā neliela ezotēriskā skola tikai ar dažiem slaveniem centriem – klosteriem.

Attieksme pret senajām reliģiski filozofiskajām mācībām mūsdienās

Lielā kultūras revolūcija sākās 1966. gada maijā, un tā patiešām iznīcinoši ietekmēja Ķīniešu kultūras likteni.

Sākot ar 1966. gada augustu, visā Ķīnā uzliesmoja kampaņa “atmest četras pagātnes paliekas”. Budistu tempļi, daoistu tempļi, Budas statujas, vēsturiskas un gleznainas vietas, kā arī kaligrāfijas, gleznojumi un senlietas tika uzlūkoti kā “feodālisma un kapitālisma” paliekas un kļuva par hunveibinu rīkoto grautiņu galvenajiem objektiem.

ĶKP pilnībā apzinājās, ka tas, ko tā dara, raugoties no tradicionālās kultūras viedokļa, ir apzināti pastrādāts noziegums pret Debesīm un Dao.

Tradicionālā kultūra augsti vērtē cilvēka dzīvību, kura tiek aplūkota savstarpējā saistībā ar Debesīm un uzskata to par kaut ko ļoti vērtīgu. Šāda uztvere kļuva par šķērslī masveida genocīdam un ĶKP teroristiskajai valdīšanai. Tradicionālās kultūras “Debesu Dao” morāles labā un ļaunā pamatkritēriji traucēja ĶKP manipulēt ar ētiskajiem principiem. Tādēļ ĶKP uzskata tradicionālo kultūru par milzīgu šķērslī savas politiskās varas saglabāšanai.

Faluņgun

*Faluņgun emblēma “
Šis Faluņ attēls ir Visums miniatūrā.*

- XX gs. otrajā pusē Ķīnā radusies reliģiska kustība, kompilēta no budisma, daoisma un kristietībs, kas guvusi visai plašu popularitāti un strauji izplatās visā pasaulē.
- Kustības garīgais līderis ir Li Hundži.
- 1998. gadā Ķīnas valdības aplēses liecināja, ka kontinentālajā Ķīnā bija 70 000 000 sekotāju. Faluņgun piekritēji savu atbalstītāju skaitu lēš ap 100 000 000 vairāk nekā 80 valstīs.
- Faluņgun prakse sastāv no meditācijas, vingrinājumiem un mācības, kas balstās uz Visuma principu “Īstenība – Labestība - Pacietība”.
- Faluņgun praktizētājam jāpievēršas garīgām, nevis materiālām vērtībām, aizliegts melot, ar līdzcietību jāizturas pret citu bēdām un ir jāizrāda pacietību, nedrīkst ļauties negatīvām emocijām.

Falungun

Tiek apcietināti Falungun praktizētāji

Falungun vingrojumu demonstrējums

- Kopš 1999. gadā sākās Falungun vajāšana ĶTR. *Falungun Daja Informācijas centrs* apstiprinājis 3107 nāves gadījumus. Daudzi tūkstoši atrodas ieslodzījumā, vairāk nekā 100 000, visbiežāk bez tiesas sprieduma, nosūtīti uz spaidu darbu nometnēm
- 2006. gada martā ANO Speciālais ziņotājs spīdzināšanu jautājumos informēja, ka 66% no pierādīto spīdzināšanu un sliktas izturēšanās gadījumu upuriem Ķīnā ir *Falungun* praktizētāji.
- Bijušais Kanādas Valsts sekretārs Deivids Kilgors un cilvēktiesību advokāts Deivids Matas savā neatkarīgās izmeklēšanas ziņojumā izdarīja secinājumu, ka “ir notikusi un vēl šodien turpinās plaša mēroga orgānu izņemšana Falungun praktizētājiem bez viņu piekrišanas”, ko īsteno “Ķīnas valdība un tās izpildorgāni daudzviet visā valstī...”. Ķīnas varas iestādes orgānu izņemšanu kategoriski noliedz.
- Neskaitāmi varmācīga ieslodzījuma un nāves gadījumi joprojām paliek neatklāti, jo Ķīnas varas iestādes cieši bloķē informāciju, turklāt ziņojumi citu valstu varas iestādēm par šādiem gadījumiem tiek uzskatīti par “valsts noslēpumu izpaušanu”.

3.3. Reliģiski filozofiskās domas attīstība Ķīnas kultūrā

Prezentācijai izmantotie avoti:

Mūrnieks, A. *Ieskats kultūras un reliģiju vēsturē I. daļa. Eiropas kultūras saknes. Rīga: RaKa, 1998*

Kūle M., Kūlis R., *Filosofija. - Rīga, 1998*

Mitoloģijas enciklopēdija. - I - Rīga, 1993

Zitāne L. *Kultūras vēsture, 2.daļa –R.,1998*

<http://lv.wikipedia.org/wiki>

<http://valoda.ailab.lv/kultura/vesture/>

Un citi internetā pieejamie materiāli

- *Šis materiāls ir veidots ar Izglītības inovācijas fonda finansiālu atbalstu.*
- *Par materiāla saturu atbild L. Zitāne*